

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються актуальні питання ролі державного регулювання пенсійного страхування. Визначається система, механізми функціонування пенсійного страхування в сучасних економічних умовах, вказується на необхідність врахування досвіду різних країн у соціальному захисті населення.

Ключові слова: пенсійне страхування, соціальний захист населення, державні гарантії, реформування пенсійних систем.

Актуальність теми визначається необхідністю аналізу ролі і функцій держави у пенсійному страхуванні в умовах сучасного економічного розвитку. Дана проблематика привертає широку увагу науковців різних гуманітарних дисциплін та напрямків. В цьому контексті особливе значення має вивчення участі держави у пенсійному страхуванні. Важливість таких досліджень обумовлена також необхідністю врахування різних форм державного регулювання даної сфери у різних видах соціально-педагогічної роботи.

Дотримуючись визначення соціальної безпеки як стану гарантованої правової й інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи і суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз, потрібно зазначити, що проблеми соціального захисту 13,8 млн. частини населення України – нинішніх пенсіонерів і мільйонів громадян – майбутніх пенсіонерів, є одним із головних у системі пріоритетів соціальної безпеки і державної соціальної політики. Тому важливо, щоб державні гарантії щодо пенсійного забезпечення, закріплені Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами, виконувались якісно. Проте сучасні пенсії не встановлюють гідного рівня життєзабезпечення найбільш вразливих верств населення – пенсіонерів.

Процеси економічного розвитку на етапі становлення та розвитку ринкових відносин в Україні передбачають неухильне виконання державою своїх соціальних функцій, зокрема соціального страхування. Пенсійна система в сучасному суспільстві відіграє значну соціальну та економічну роль. Тому її надійність є запорукою соціальної та економічної стабільності і потребує постійної уваги з боку держави.

Головне завдання пенсійної системи будь-якої країни – створити умови для забезпечення людей достойним доходом у старості відповідно до особистого внеску кожного. При цьому система не має бути тягарем для розвитку держави, тобто не повинна створювати надмірний тиск на державні фінанси, громадян, які працюють і бізнес.

Одним із основоположних принципів побудови правової соціальної держави є забезпечення кожному громадянину рівня життя, не нижчого від прожиткового мінімуму, встановленого законом. Існуюча сьогодні в Україні солідарна система не здатна забезпечити усім високі пенсійні виплати. Для вдосконалення існуючої вітчизняної системи важливе значення має вивчення та використання світового досвіду в цій галузі з метою наслідування кращих варіантів і уникнення недоліків, з якими стикалися інші країни. При цьому слід пам'ятати, що характер і структура будь-якої пенсійної системи залежить від історичних традицій, стану національної економіки, суспільства, пріоритетних напрямів соціальної політики.

У даному контексті заслуговує на увагу досвід пенсійного реформування окремих зарубіжних країн, зокрема в частині запровадження та функціонування накопичувального загальнообов'язкового рівня пенсійного забезпечення. Реформування пенсійних систем у всьому світі викликано необхідністю збалансувати витрати на соціальну підтримку людей, що зростають, з фінансовими можливостями країни. Україна, як і решта країн Європи, стоїть перед кризою системи державного пенсійного забезпечення. Одна із причин – швидке старіння населення.

Вітчизняна модель державного регулювання пенсійного страхування базується на Конституції України, складається із Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", Закону України "Про пенсійне забезпечення", Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення"; законів, якими встановлюються умови пенсійного забезпечення, відмінні

від загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення, а також інших законів та нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні. На даний час пенсійне страхування України регламентується більше ніж 30 законодавчими актами.

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів:

перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених законом;

другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом;

третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення.

Міністерство соціальної політики України забезпечує реалізацію державної політики в сфері пенсійного забезпечення. Управляє пенсійними фінансами Пенсійний фонд України. На нього покладені функції з призначення й перерахунку пенсій. Обіг коштів у пенсійній системі здійснюється через банківські установи й відділення поштового зв'язку.

Видатки бюджету України на Пенсійний фонд постійно зростають. Це свідчить про фінансову неспроможність та зростання фінансової залежності Пенсійного фонду від Державного бюджету.

Головним фактором зростання видатків з Пенсійного фонду та державного бюджету є демографічна криза, внаслідок якої українці стали однією з найстаріших націй світу. Частка пенсіонерів за останні двадцять років збільшилася з 25,2% до 30,3%.

На надходження коштів до Пенсійного фонду України також впливає високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення (13,8 млн. пенсіонерів на 15,6 млн. платників внесків) – один з найвищих у Європі, та низька заробітна плата, яка у четвертій частини працюючих нижча від прожиткового мінімуму.

Ці фактори посилюють незбалансованість солідарної системи, стримують запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування та негативно впливають на розвиток недержавного пенсійного забезпечення.

З метою належної організації пенсійного забезпечення держава зобов'язана вишукувати відповідні джерела. Виділяють основні напрямки вирішення цієї проблеми: підвищення пенсійного віку в Україні; вдосконалення системи пенсійних виплат; легалізації реальних зарплат; фінансування дефіциту за рахунок трансфертів із державного бюджету.

Найбільш реальним для вдосконалення української пенсійної системи є поєднання трьох перших напрямків: підвищення пенсійного віку, вдосконалення системи пенсійних виплат та впровадження заходів по детінізації реальних розмірів заробітної плати.

Попри незадоволення громадян України, щодо збільшення пенсійного віку, перший етап на сьогоднішній день вже втілюється в життя. Те, наскільки успішно держава буде здійснювати реформи в цій сфері, залежатиме стабільність пенсійної системи та добробут наших громадян.

Використані джерела

1. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".
2. Бурбан Х.Ф., Кондрат І.Ю. Пенсійне забезпечення в Україні та світі //Науковий вісник НЛТУ Україна. – 2009. – Вип. 19.3.
3. Журба І.І., Коваль Н.В. Шляхи реформування системи пенсійного забезпечення в Україні // Управління персоналом. – 2011. – № 10. – С.139-141.
4. Зимовська Л. Деякі аспекти реформування системи пенсійного забезпечення в Україні // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 2. – С. 59-65.

5. Свенціцкі М., Ткаченко Л., Чапко І. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: прогноз – 2050. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 72 с.

YurchenkoY.D.

**STATE CONTROL IN THE SPHERE
OF ANNUITY ASSURANCE IN UKRAINE**

The article deals with the role of state control in the sphere of annuity assurance. The system and mechanisms of functioning of annuity assurance in modern economic environment are determined, the necessity of account of different countries experience for social protection of population is pointed out.

Key words: *pension insurance, social security, government guarantees, the reform of pension systems.*

Стаття надійшла до редакції 30.11.2013 р.